

Impact Factor-7.675 (SJIF)

ISSN-2278-9308

B.Aadhar

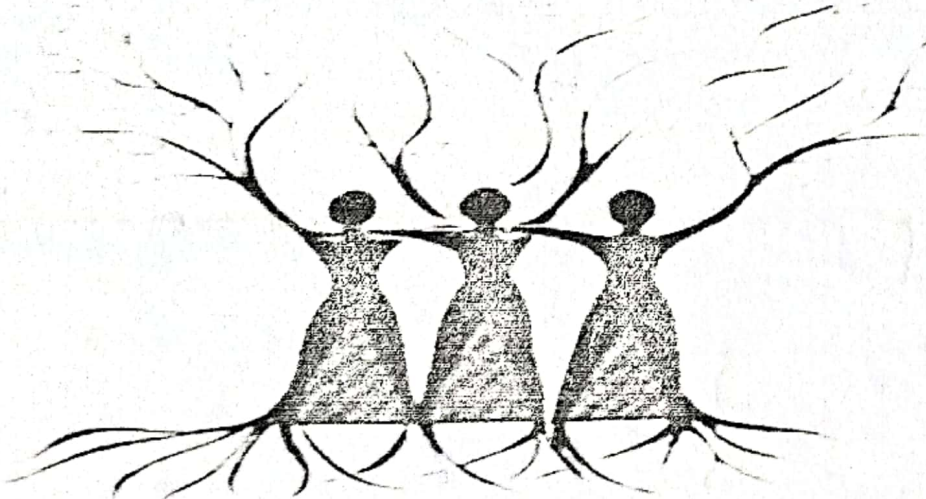
Peer-Reviewed & Refereed Indexed

Multidisciplinary International Research Journal

ISSUE No- (CCXCI)291(G)

April -2021

Women's Empowerment Issues and Challenges

Chief Editor

Prof. Virag S. Gawande
Director
Aadhar Social
Research & Development
Training Institute Amravati

Editor

Asst. Prof. Baliram Pawar
Head, Department of Sociology
Mahatma Phule Mahavidyalaya
Kingaon Latur Maharashtra

Editor

Dr. Manashi Gogoi Borgohain
Head, Department of Education
Nandalal Borgohain City College
Dibrugarh, Assam

This Journal is indexed in :

- Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
- Cosmos Impact Factor (CIF)
- International Impact Factor Services (IIFS)

Aadhar Publication

For Details Visit To : www.aadharsocial.com

37	महिलांचे रजकिय सहभागीत्व	येगांवकर मुकूंद	154
38	मानव-अधिकार एवं महिलाएं डॉ. (श्रीमती) सुनीता यादव/ डॉ.(श्रीमती)साधना सोम		160
39	जीवनाचा शेवटचा टप्पा ओलांडणारी वृद्ध स्त्रीची समस्या	श्रीमती जोशी शुभदा रमेश	165
40	महिला सक्षमीकरणात स्वयंसहाय्यता बचतगटांची भूमिका	प्रा. पितांबर व्ही. पिसे	168
41	Role of Women in Economic Development of India	Dr. Kartik Arora	172
42	हुंडाबळी कायद्याचे समाजशास्त्रीय अध्ययन	प्रा.डॉ.रविंद्र विठोबा विखार	177
43	विभिन्न कालों में महिलाओं की स्थिती और समाज सुधारकों का योगदान	रमाकांत	183
44	भारतीय महिलाओं की समस्या और समाधान	डॉ. रेनु गुप्त	187
45	महिला सशक्तीकरण करण्याकरीता जाहिरात हे एक जनजागृतीचे प्रभावी माध्यम	प्रा. कृष्णा गणपत सावंत	191
46	भारत में ग्रामीण किशोरियों की महिला सशक्तीकरण में भागीदारी	वसिता वर्मा / डॉ.वनमाला बुचके	197
47	महिला स्वरोजगार और सशक्तीकरण	प्रो.माधुरी पल्ले	201
48	मानव अधिकार और महिलाएं	भारती साहू	206

जीवनाचा शेवटचा टप्पा ओलांडणारी वृद्ध स्त्रीची समस्या
श्रीमती जोशी शुभदा रमेश
सहयोगी प्राध्यापक, गणित विभाग प्रमुख
श्रीमती पुष्पाताई हिरे महिला महाविद्यालय मालेगाव कॅम्प
ई-मेल - shubhadajoshi2269@gmail.com

सारांश:

समस्या व स्त्री हे एक न सुटणारे समीकरण आहे. समस्या विरहित स्त्री सापडणे अशक्यच... स्वतःचे संपूर्ण आयुष्य आपल्या कुटुंबासाठी व्यतीत करणाऱ्या एक स्त्रीला तिच्या वृद्धापकाळात काय काय सहन करावे लागते व त्या सर्व गोष्टींचा सामना ती कशी करते याचे विश्लेषण या लेखात करण्याचा एक छोटासा प्रयत्न.

बीज शब्द: स्त्री समस्या वृद्धापकाळ

प्रस्तावना:

स्त्री व समस्या या एकाच नाण्याच्या दोन बाजू आहेत. अनंत समस्या झेलण्यासाठी त्यावर तोंडगा काढण्यासाठी जणू परमेश्वराने स्त्री हे अनमोल पात्र पृथ्वीवर आणले. अत्यंत निस्वार्थी पणे जगणारी स्त्री वृद्धापकाळात असंख्य समस्यांना तोंड देते. उघडपणे बोलता येणाऱ्या तसेच मनातल्या मनात त्या समस्यां भोवती फिरणार या गोष्टींना ती सामोरी जाते. एकाकीपणे मानसिक व शारीरिक अस्वस्थता, वैधव्य पणाचे दुःख पराधीनता यासारख्या अनेक समस्यांना तिला सामोरे जावे लागते.

स्त्रीचे समर्पण:

जन्माला आल्यापासून तिला त्याग करायचे धडे दिले जातात. लहानपणापासून तिच्या मनावर माहेर-सासर सासू-सासरे पती मुले अशा अनेक जबाबदारांचे ओझे टाकले जाते. लहानपणीच तिच्या स्वातंत्र्यावर गदा येते. मनमोकळेपणाने जगणे जीवनाचा पुरेपूर आस्वाद घेणे या गोष्टी पासून तिला लांब ठेवले जाते. लहानपणी वडील मोठा भाऊ किंवा बहीण आई यांच्या धाकातच ती मोठी होते.

मनासारखा जोडीदार व सासर मिळाले तर तिचे नशीब नाहीतर आयुष्याच्या प्रत्येक वळणावर तिला फक्त तडजोडच करावी लागते. स्वतःच्या पायावर जर ती उभी असेल तर आयुष्य थोडेसे सुखकर होते अन्यथा पराधीनतेच्या ओझ्याखाली झाकली जाते. संसारात प्रत्येक ठिकाणी तिचे समर्पणच असते.

विविध वाटेवरील समस्या:

वयाच्या नऊ ते दहा या काळात कळी उमलताना मासिक पाळी तिच्या आयुष्यात येते. एक वेगळाच बदल तिच्यात झालेला असतो. हळूहळू तो बदल ती स्वीकारते. तरुण वयात लग्न झाल्यानंतर विविध प्रवृत्तीच्या व्यक्तींसह नवीन घराला ती स्वीकारते. नवीन रीतिरिवाज परंपरा खाण्यापिण्याच्या सवयी सासरचे नाते यासारख्या अनेक गोष्टींना ती आपलेसे करते. गर्भधारणा झाल्यानंतर एका वेगळ्याच विश्वात ती आपल्या स्वप्नांचा मनोरा रचते. चिमुकल्यांच्या येण्याने तिचे सारे विश्व आनंदाने भरून जाते. वाळंतपण म्हणजे स्त्रीचा पुनर्जन्म. प्रसूती वेदना फक्त एक स्त्रीच सोसू शकते. हे सगळं सोसत असताना आर्थिक भार उचलण्यासाठी देखील ती तत्पर असते. आपल्यात असलेल्या विविध कला गुणांचा उपयोग ती आर्थिक भार उचलताना करते. मुलांच्या शिक्षणाची आरोग्याची प्रगतीची

संस्काराची काळजी घेते. आपला संसार एक आदर्श संसार होण्यासाठी ती सतत झटत असते. स्वतःच्या आवडीनिवडीआरोग्य ह्या गोष्टींचा विचार करायला तिला वेळच नसतो. फक्त दूसऱ्यासाठी जगणे हा एकमेव विचार ती करते.

नोकरी करणार्या स्त्रियांकडे पैसादाग दागिने असतात परंतु आर्थिक सुरक्षितता आणि स्वातंत्र्य नसते. ती सतत कुटुंबाच्या आनंदासाठीस्वास्थ्यासाठी झटत असते. एकत्र कुटुंब असेल तर सासू सासरे यांच्या दडपणाखाली ही जगत असते. नको त्या कटकटी सासर माहेर यांचा समतोल राखण्यासाठी तिची पुरती दमछाक होते. नोकरीचे टेन्शन कुटुंबाची जबाबदारी मुलांचे शिक्षण हे सर्व करित असताना ती स्वतःच्या आवडीनिवडी जपायला देखील विसरून जाते. तव्येतीची कितीही कुरकुर सुरु असली तरी त्याकडे दुर्लक्ष करून ती सगळ्यांसाठी उभी राहते. ही संपूर्ण जबाबदारी पार पाडीत असताना मानसिक व आरोग्याच्या अनेक समस्या तिच्या आयुष्यात डोकवतात. स्त्रीच्या शारीरिक रासायनिक संरचना ही पुरुषांपेक्षा मूलतः वेगळी असल्यामुळे स्त्रीच्या जीवन क्रमाचे जीवरासायनिक टप्पे हे पुरुषांपेक्षा वेगळे असते. एकंदरीत सामाजिक आणि सांस्कृतिक संदर्भात पाहिले तर स्त्रीवर जास्त बंधने असतात. स्त्रीकडून वेगळ्या अपेक्षा आहेत म्हणून स्त्रियांना पार पाडाव्या लागणार्या वेगवेगळ्या भूमिकांमुळे त्यांच्या ताणाचे स्वरूप पुरुषांपेक्षा वेगळे असते. स्त्रियांच्या स्नायूमधील ताकद कमी असते परंतु जैविक दृष्ट्या व मानसिक दृष्ट्या स्त्री ही पुरुषापेक्षा जास्त चिवट असते. एखाद्या कठीण प्रसंगात ती पुरुषांपेक्षा जास्त पटीने तग धरते व त्या प्रसंगाला धैर्यानेसामोरी जाते.

स्त्रीच्या आयुष्यात येणारा आणखीन एक बदल म्हणजे मेनोपॉज. या काळात हार्मोनल बदल तिच्या शरीरात होत असल्यामुळे ती खूप भावनिक होते. छोट्या छोट्या गोष्टींमुळे तिची चिडचिड होते. एक अनामिक हुरहुर तिला लागते, अस्वस्थ होते. कोणाजवळ तरी आपलं मन मोकळ करावं असे तिला वाटत असते. हा काळ त्यांच्यासाठी खूप कठीण असतो. हा काळ आला म्हणजे आपण आता म्हातारे होणार या विचाराने तिचा आत्मविश्वास कमी होतो.

उत्तारवयातील समस्या:

स्त्रियांचे आयुष्य पुरुषांपेक्षा जास्त असल्याने बऱ्याच स्त्रियांना वैधत्याचा अनुभव घ्यावा लागतो. स्त्रीच्या आयुष्यातील काळा दिवस म्हणजे पतीचे निधन. त्यानंतर ती पूर्णपणे खचून जाते. पराधीनता तिच्या वाट्याला येते. मुलांचे संसार सुरु असल्यामुळे ती त्यात रमलेली असते त्यामुळे नकळत तिच्या कडे दुर्लक्ष होते. स्वकष्टावर कमावलेली सर्व इस्टेट ती मुलाच्या स्वाधीन करते परंतु त्यातील एकही पैसा ती विनापरवानगी खर्च करू शकत नाही. आरोग्याच्या अनेक समस्यांना तोंड देता देता तिची दमछाक होते. हळदी कुंकू लग्न समारंभ अशा ठिकाणी जाण्याची तिला भीती वाटते. नीटनेटके राहण्याची सुद्धा तिला भीती असते. लोक काय म्हणतील या विचारांनीच ती अस्वस्थ होते. दुःख एकटेपणा याबरोबरच कमीपणा ला देखील तिला सामोरे जावे लागते.

हे सर्व सोसत असतानाही मात्र तिची जबाबदारी कमी होत नाही नातवंडाचे बालपण त्यांच्या संगोपनाची जबाबदारी घर सांभाळण्याची जबाबदारी यातून ती कधीच निवृत्त होत नाही. म्हणूनच स्त्रीने आपले छंद आधीपासून जोपासावे. आपल्या आरोग्याची पुरेपूर काळजी घ्यावी. स्वतःला कुठे तरी गुंतवून ठेवावे. म्हणजे वृद्धापकाळात होणार्या त्रासापासून तिची मुक्तता होईल घरामध्ये आपले पण एक स्थान आहे याची जाणीव तिने करून घ्यायला हवी. मैत्रिणींमध्ये रमणे सिनेमा नाटके पाहणे अध्यात्माकडे वळणे देवपुजा पोथी पुराणे यात रस घेणे हे सर्व केल्यारा तिचा वृद्धापकाळ नक्कीच सुखाचा जाईल. संसारा मधून पूर्णतः मन काढून घेतल्यास ती नक्कीच सुखी होईल.

तात्पर्य:

प्रस्तुत लेखातून एकच गोष्ट निदर्शनास आणून द्यावीशी वाटते की स्त्रीचे एक स्वतंत्र अस्तित्व आहे. जी स्त्री आपले संपूर्ण आयुष्य आपल्या कुटुंबासाठी समर्पित करते तेच कुटुंब वृद्धापकाळात तिचे अतोनात हाल करतात. पदोपदी तिचा अपमान करतात. नैराश्य परकेपणा वैधव्य आरोग्याची तक्रार या गोष्टीने ती पार खचून गेलेली असते. म्हणूनच तिला आधार द्या सांभाळून घ्या दोन प्रेमाचे शब्द तिच्यासाठी खर्च करा तुमचा आनंद कधीच कमी होणार नाही तिने दिलेला आशीर्वाद तुमचे जीवन उज्वल करीन यात शंकाच नाही.

संदर्भ:

- [1] <https://www.loksatta.com>
- [2] <https://mr.vikaspedia.in>
- [3] <https://www.maharashtratimes.com>
- [4] <https://www.kisaanyard.com>
- [5] <https://www.maxmaharashtra.com>